



(Ö N É L E T R A J Z I R É S Z L E T 2 0 .)

104.

Amikor harmadszor hajolt hozzám a tolmácsnő, és elismételte, hogy egyet se aggodjak, mert ő minden áron beprotezsál a targovistei borüzembe, akkor felordítottam:

– Semmi Áron Sem Akarok Oda Menni!

Olyan hirtelen kaptam tágult tekintetemet az autó ablakán kívüli világra, hogy fájdalom nyilallt a nyakamba. Görcsbe rándultak arcizmaim. Zsibbadt a térdem, ahová öklömmel ütöttem.

A mögöttem harsogó csend tudatta velem, hogy nagyon meghökkentek útitársaim. Magyarázatot vártak talán, de mit mondhattam volna? Ráadásul kiáltozásom végére berekedtem.

Egyébként magam sem igazodtam el a történteken. Kifelé néztem, de behunyt szemem redőnye mögött az elmúlt pillanatok körül kavarogtak kusza érzéseim és gondolataim.

Jogosan bőszültem fel, az nem lehet kétséges, szögeztem le magamban. Mert honnan veszi a bátorságot ez a tyúk, hogy kifigurázza borissza voltomat? És persze, nem is a borról van szó. Az csak éppen kapóra jött ürügy, egyetlen a sok közül. Mert bármilyen egyéb ürügy is jó ennek a tyúknak, hogy pimaszkodjék velem. Jó ideje készülök, hogy megállj-t kiáltsak neki.

Most megkapta!

Ámde jogosult haragom lángját már fellobbanása pillanatában fojtogatni kezdte az alattomosan támadó szorongás, hogy mi lesz dühkitörésem folyománya?

S ettől új minőséget kapott heveny izgalmam.

Kényszerültem, hogy alaposabban elemezzem dúlásom kiváltó okát.

Targoviste házai közé érkező is ezen, meg a hozzá társuló kérdéseken rágódtam. Hol egyik, hol másik álláspont felé vonzott váltakozó meggyőződés.

Azt a feltevést erősítettem például magamban, hogy szándékolt rosszindulattal viseltetik irányomban a tolmácsnő. Tudatosan törekszik a megalázásomra!

Ezt azonban az a kérdés követte, hogy nem azok félnek-e a megalázástól, akiket meg lehet alázni?

Erre nem tudtam felelni. Arra azonban alkalmas volt a kérdés, hogy elbizonytalanítson, és a direkt rosszindulat vádját visszavonjam.

Kicsit bántam ezt a nagyvonalúságomat, mert úgy voltam vele akkor, hogy ha a legrosszabbat mondom róla, még mindig kevesebb, mint amit érdemelne. Igenis minden ürügyet felhasznál a bosszantásomra! És emiatt megnövekedett bennem a visszafojtott feszültség. Oldanom kellett legalább egy üvöltéssel, ha már egyéb, istrángot szaggató tettet nem hajthattam végre a szorításból való szabadulásom érdekében.

De miért pont most üvöltöttem fel, ha régóta ingert érzek rá? És mi szorít? Honnan akarok szabadulni?

Ezekre is meg kell keresnem a választ.

A Budapestről Szófiába érkezésem első órájának néhány nehéz perce is felködlött bennem.

Az történt akkor, hogy a vendéglátói szíveskedések során szó esett a magyar belpolitikai helyzetről. Olyan szélsőségesen „balos” kérdéseket is kaptam, amelyekre nehéz lett volna otthonias közvetlenséggel és nyíltsággal válaszolnom. Nem is tettem. Azon kívül az enyémtől erősen eltérő ideológiai-politikai állításokat fogalmaztak meg. Minthogy személyiségem jegyei közé tartozik a megfelelni akaró készség, hát izzadtam, vigyorgtam, hümmögtem, igyekeztem jól alkalmazkodni az elvárásokhoz, nehogy galibát csináljak.

Közben arra gondoltam, hogy Tuli József írókollegám feltehetően csak a saját elvárásaira lett volna tekintettel. Visszautasította volna, amit vissza kellett volna, elhatárolódott volna attól, amitől el kellett, és így tovább. Daliásan állott képzel emlékezetemben. Én pedig váltig szégyellhettem viselt dolgaimat.

Na, és ha odáig megy a kapcáskodásban, hogy visszafordítják Pest felé? De legalábbis lerontja bulgáriai vendégeskedése feltételeit? Avagy rossz visszajelzéseket kapnak róla azok az otthoniak, akik neki ezt a jutalomutat adták? Helyes-e, ha indulatában, meggondolatlanságában vitézkedve nem tekint valaki a következményekre?

Igen, én Tuli Jóska komámmal ellentétben azokhoz tartozom, akik tekintettel vannak mások elvárásaira is, és gondolnak tetteik várható következményeire!

És ezzel az attitűddel oda jutottam, ahová Tuli József is jutott volna azzal a vas-tagnyakú dölyffel, ami az ő viselkedését jellemzi. Csak ő már az elején, én meg a vége felé.

Kvo vádisz?

Az autóban is, aztán Targoviste méltóságos szállodájába érkezésünk után is ügyeltem, hogy kellő távolság maradjon közöttünk. Nem akartam lehetővé tenni, hogy megkérdezhesse a tolmácsnő, miért kiabáltam?

A magam számára próbáltam előbb megadni a választ.

Mélyen gondolkodók módján, tokát eresztve ténferegtem, nem figyeltem arra, amit pedig a szokottnál szaporább szavúan magyarázott a portáspult előtti térségben. Amikor kezembe adta a szobám kulcsát, lezseren a zsebembe dugtam, és meg sem néztem a számát.

Jött velem a bőröndömet hozó Nikifor, a fiatalabb sofőr, és mutatta az utat. Most jónak tetszett a kialakult szokás, amely szerint az idősebb, a Penkó nevű a tolmácsnő holmiját, ez a másik meg az én táskámat hordta ki-be az autóból, szállodákból. Eleinte tenni akartam a szokás ellen, de aztán hagytam, hadd virágozzék kedvére.

Szobámba lépve visszanéztem Nikiforra. Az ifjú feljelentő gyakornok viszont mögém leselkedett, és amikor találkozott a tekintetünk, mintha kérdezni, vagy mondani akart volna valamit. Aztán eszébe juthatott, hogy nem értjük egymás nyelvét.

Becsuktam az ajtót.

Cigaretta-t kotortam elő, de mielőtt meggyújtottam volna, belém nyilallott, hátha tilos itt a dohányzás?

Elindultam hamutartót keresni. Nem találtam, s ezt a dohányzási tilalom jelének véltem.

Kis vívódás után mégis úgy döntöttem: rágyújtok.

Mit tehetnek velem? Kilakoltatnak?

Vállat rándítottam.

Nem is olyan képtelenség, hogy kitehetnek innen, gondoltam. Nem telefonálhatok Budapestre, nincsen országaink között hivatalos érintkezés. Nem képvisel engem tovább Magyarország, amiként én sem léphetek fel Magyarország képviselőjeként. Ráadásul a tolmácsnő elvette az útlevelemet. Hátha már nála az írásos döntés, ami szerint megszűnik a bulgáriai vendéglátás, és helyette ez lesz, meg az lesz. Kimondták rám az anatómát.

Padlótól a mennyezetig erő tükör elé léptem, de éppen csak belebámultam, és továbbálltam. Nemrégiben hagytam jóvá, hogy oldalt válassza hajamat pesti fodrászom, aki szerint ettől olyanra leszek, mint Ady Endre. Mindenesetre tűnődővé változik az arcom, és valamiképpen elszánt jellegűvé.

A Novi Pazar-i csodaborbélynál ma délután formált frizurám és a ráragasztott angoltapaszkok most inkább komikusnak mutattak, mintsem elszántnak.

Azzá lettem pedig. Mindinkább dac hevített. Most már nem is hamutartót kerestem, hanem itókat. Eszembe villant, hogy a hadsereg központi újságjánál megismert Devecseri Gábor Kossuth-díjas költő és alezredes kollegám, atyai pártfogóm járt hajdanán olyan ázsiai hotelben, amelyben nem csupán italokat, hanem flamingónyelvet és pávaagyvelőt is rezerváltak a potenciális vendégnek. Devecseri ezt a szállodai kultúra raffinement-ének titulálta.

Nem tételeztem illetlenül a tárgovistei szállodáról, de ital iránti vágyakozásomban változatlan buzgalommal fürkésztem a szoba berendezését.

„Apetitusom van egy itálra!” – csendült a fülemben második apám hangja, és megjelent emlékezetemben csontos alakja, amint széken állva kiáltozott, miközben lendülettel kutakodott a konyhaszekrény tetején. „Ida szokta eldugni anyád!” – Amikor megtalálta, hosszasan szemlélte az üveget, majd a fejét csóválva azt mondta: „Ebből jócskán hiányzik. Elbírja a poharat, de a gyűszűt nem”.

Korábban szerzett ismeretem alapján arra utalt a népies kiszólás, hogy inkább kedveli anyám az italozást, mintsem a munkát.

Nem szóltam hangosan, de magamban megvédtem anyámat.

Otthon, azaz: nagyszüleimnél, ahol fél éves korom óta nevelkedtem, azt hallottam róla, hogy példás mezei munkás volt, amíg a feje meg nem fájdult a pusztai napon, és el nem szökött a szülői háztól. Cselédnek állt urakhoz, de az volt a vágya, hogy varrónő lesz. Már otthon is mintát adott ügyességéről, kitartásáról, ha tű, cérna volt a keze ügyében.

Bírálatok is keringtek róla, persze. A fülemben jutó rokoni megjegyzések arra vonatkoztak leginkább, hogy mikor vesz már végleg magához, mért dobott a szüleihez, miért hozott a világra?

Törekedett, hogy magához vegyen, de ez csak egyetlen esztendőben sikerült, 1941-ben.

Az ő kitartó, hosszas kilincselése, Dorogi tanító úr segítségével, meg az én jó tanulmányi eredményem együttesen tették lehetővé, hogy a református egyház tehetségmentő akciója keretében polgáriba mehessen Budapesten, a Rottenbiller utcai iskolába. Azért Pesten, mert akkor éppen ott kapott alkalmazást anyám egy úri háznál, és együtt lakhattunk a cselédszobában.

Szerettem akkor anyámmal együtt lenni. Cinkosság alakult ki közöttünk arra nézvést, hogy ki kell bírunk legalább az első évet, „ha követ törnek a hátunkon, akkor is”. A természetes és kölcsönös szeretet összekötő kapcsa mellett a tudatosan is vállalt cél jegyében bizony kemény időt kellett kibírunk, de sok örömet adott a felismerés, hogy bírjuk a terhet, és a remény, hogy bírni fogjuk a továbbiakban is.

Megértésemre hagyatkozva szóba hozta olykor anyám, hogy őneki gyógyszere a bor, és le is szalajtott időnként egy-egy üvegért. Ez volt az egyetlen, amit nem tettem szívesen.

Már a nagyszülői házban hallottam anyámnak erről a gyógyszeréről. „Nő létére? Egyéb se hiányzik! Mibe kerülhet az?”

Szép és fiatal anyámról átlendült a tekintetem a ma, 1956-ban Budapesten élő, megöregedett és megviselt anyámra, akinek ma is kéznél van régi gyógyszere.

Ma már nem ítélem el érte. Bizonyos szempontból nagyszerű embernek vélem anyámat és tudom, hogy a legnagyobb embereknek is lehetnek óriási hibáik, és azokkal együtt lehetséges, meg jogos méltányolni őket.

Észrevettem, hogy mindjárt leesik cigarettám hamuja. Kitéptem egy lapot a nemrég vásárolt zsebnoteszből, célszerűen összegyűröggettem és középebe pöccintettem a hamut. A továbbiakban is oda hamuztam.

Elégedetten nyugtáztam találékonyágomat és visszaterelődtek gondolataim a bor után kutató második apámhoz.

1943 nyarán találkoztunk először. A Kiskunhalas környéki, Göböljárás nevű hátrészben, hatszáz holdas földbirtokon volt akkor gazdatiszt. Előző évben házasodtak össze anyámmal, aki magasztalta új apámat a nekem írott levelekben, és hogy személyesen is megbizonyosodjak, magukhoz hívott két hétre nyaralni.

Azt is megírta, hogy „agrár” érettségije van. Hatalmas rang volt ez anyám öt elemijéhez képest. Akárha nemesi származásáról tájékoztatott volna, megilletődve súgta azt is: Óbecsén született.

Ezt a tényt maga újapukám is többször elmondta együttlétünk során. Ünnepegyessé formáltan, deklamálva. „Két esztendővel ezelőtt, huszonegy éves szerb megszállás után, 1941 áprilisában csatolták vissza szülővárosomat, a délvidéki Óbecsét az anyaországhoz!”.

Iskoláiban, otthoni, vagy idegen környezetében latin kifejezések, meg furcsa bölcselkedések ragadtak rá, amiket aztán sűrűn alkalmazott.

„Az ördögnek minden sikerül, ha gázság a neve”.

„Úgy úszik át a lúd a pocsolyán, hogy tiszta marad a tolla”.

„Tudni kell megvetni a minket lenézőket”.

Efféle lózungok hangoztatása mellett azt kiáltotta időnként, hogy: „Szervőzítés!”. Ezt követően mindenki hallgatott egy ideig, aki éppen a környezetében tartózkodott, azután semmi különös nem történt.



Jurij Szimonov



Kim Kashkashian

Hasonlóképpen zajlott, ha Kúroszt, vagy Herodotoszt emlegette. Esetleg idézett valami hozzájuk kapcsolhatót, amit azonban rajta kívül senki sem tudott semmivel kapcsolatba hozni a göböljárasi tanyavilágban.

Többnyire én sem, noha tizenhárom éves korom ellenére alighanem én voltam a legműveltebb abban a tanyavilágban, a polgári iskolai tanulmányaimnak, meg a Dorogi tanító úr könyvtárában olvasottaknak köszönhetően.

Legérdekesebb, és általam máig meg nem fejtett sziporkája volt új apukámnak, amit a tanya közepén magasodó villa idős, magányos lakójáról, a Hölgyről mondtott:

„Olyan lidérc, akitől elgörbül a tér”.

Addig faggatóztam, amíg meg tudtam anyámtól, hogy bagóhiten, azaz: törvénytelenül élt együtt fiatal korában a Hölgy a földbirtokossal, akinek balkézről szült is egy fiút. A fiú most könyvelőként dolgozik a birtokon és ott árt apukának, ahol csak lehet

Tudomásom volt akkor már az indiai Tadzs Mahalról, amelyet szerelme zálogául építtetett szíve hölgyének egy maharadzsa. Ehhez hasonlítottam a tanya közepén díszlő emeletes palotát. Római történelemből tanultak alapján azt a nevet adtam neki: Tuszkulánium.

106.

Egyszer ellátogattunk a Tuszkulánumba anyámmal. Nekem szánt, használtan vett, vagy ajándékba kapott ruhát igazgatott rajtam, de kiderült, hogy varrógép nélkül nem tudja befejezni az átigazítást. Ekkor merült fel, hogy a Hölgyhöz fordulunk, mert annak varrógépe is van.

Megvallotta anyám, hogy nem szívesen közeledik, mert nincsenek beszélő viszonyban, de hamar legyőzte kételyeit. Azt is jóváhagyta, hogy vele tartsak, feltéve, ha igazi úri gyerekként viselkedek.

Surranó mozgással, fenyegetőnek tetsző elszántsággal nyomakodott célja felé. Tétován lépkedtem a nyomában. Fojtottan beszélt, pedig csend és mozdulatlanság honolt a tanyabelsőben.

Léckerítéssel övezett kiskerten mentünk át, és amikor a palotácska bejárati ajtajához értünk, megnyitotta jó anyám, huhogott egyet és örömhírt hozók módján beleénekelte az ürességbe:

– Itt vagyunk!

A szoba távolából talpig érő ruhában lépdelt felénk a Hölgy. Lágy hangon szólalt meg:

– Lám csak, a biztonságosnak vélt otthon is ki van téve váratlan veszélyeknek.

– Semmi veszély, Emmácska, kedves – hadarta anyám. – Azért jöttünk, hogy bemutassam gimnazista fiamat, aki most érkezett hozzám nyaralásra.

A szőnyegre meresztettem a szememet, mert fixírozni kezdett a Hölgy, miközben azzal folytatta:

– Úgy vagyok már az élő világgal, hogy az a jó hír, ha semmi hír nincsen. A fiad érkezése azonban más. Lajos bácsitól hallottam felőle. Áldott rendelkezése Istennek, hogy összehozott benneteket, ha csupán ideiglenesen is. Mennyei rendelkezés, hogy az anyák boldoggá tegyék gyermekeiket.

– Azért hívtam ide, hogy boldogságot szerezzek neki – vágta rá anyám türelmetlenül. – Most is az ő javán dolgozom. Egy szép kis ruhácskát akarnék neki varrni a gépeden. Nyaralás után pedig valószínűleg végleg magamhoz veszem a szüleimtől.

Nem hallottam ilyen tervről korábban, ezért megriadtam, de rögtön felfogtam, hogy ez csupán alkalmi petárdája lehet a támadással szemben védekező anyámnak.

Bátrabban, hosszasabban nyitottam szememet a Hölgyre. A homlokával szinte egyenes vonalat alkotott az arca, amelyen apró gödrök látszottak. Erős orrcimpái voltak. Valamilyen rózsaszínű púdert nagyon is vastagon alkalmazott éppen az orra környékén.

Mintha nem hallotta volna anyámat, szertartásosan mondta a magáét:

– A boldogtalan gyermekekből szenvedő felnőttek lesznek. Ezért a velünk élő gyermekeket is óvni kell, mindenekelőtt a magunkban lévő gonosztól. A gonoszság megfertőzi azt, aki túl sokáig kényszerül a közelében élni. A gyermek élete megsínyli az olyan szülőt, akitől nem kaphat szeretetet, noha testközelben vannak egymással.

Összereztem anyám jól ismert, fojtott hangjától.

– Én a szeretet jegyében vagyok itt most is, a hátad legyen elől! Azért vagyok itt, hogy szépet adjak a gyerekeknek, romoljon meg minden befőtted. Azért vagyok itt, hogy megvarrhassak egy ruhadarabot az itteni varrógépen, mert énnekem nincsen, hogy csak egy fogad legyen és az is mindig fájjon.

Az átkozódó szavaknak nem volt külön hangsúlyuk, ezért egybemosódtak a sebesen, indulatosan mondott szöveg többi részével. Aki nem figyelt eléggé, nem is foghatta fel elsőre, mit hall? Én felfogtam és féltem, hogy a Hölgy is érti, és annak megfelelően alakítja további viselkedését. Ugyanakkor imponált is anyám, akitől nem hallottam korábban ilyen trükkösen előadott „hadovát”. Ez teljesen új volt nekem a modorában.

– Elromlott a varrógép – jelentette ki a Hölgy és összeszorította a száját.

– Gyere! – parancsolta anyám és kilépett. Mielőtt utolérhettem volna, becsukódott mögötte az ajtó.

– Erre gyere! – utasított a Hölgy, és megindult felfelé egy lépcsőn.

Elbizonytalanodva, de kíváncsiságtól is ösztökélve lépkedtem utána az emeletre.

A bútorokból ítélve társalgónak használhatták a fenti félszobát, másképpen galériát, ami nyomban igazolódott is az által, hogy társalgó hangnemben szólt hozzám a Hölgy.

– Hány éves vagy?

– Tizenhárom.

Annyira szolgálatkészen feleltem, hogy rögtön meg is bántam.

– Úgy hallani, te sokat olvasol.

– Igen.

– Hány könyvet olvastál már életedben?

– Százhatvanhetet.

Ezen mosolygott a Hölgy.

Gyors fejszámolás nyomán megállapítottam, hogy fogalmam sincs, mennyire lehet valószínű, amit állítottam. Viszont engem is megérintett a derű. Lazult görcsös tartásom.

Öblös fotelbe ereszkedett vendéglátóm s nekem is helyet mutatott. Párnázott székre ültem, aminek a támlája dúsan faragott volt. Neki döntöttem a hátam.

– Azt is hallani – szólalt meg ismét, – hogy két éves korodban te már tisztán beszéltél.

– Így igaz – bólintottam. – Vannak a családban, akik szerint megszólaltam álmomban és azt mondtam, hogy az árnyékban még tart a fagy, ahová viszont a nap süt, ott sárosan cuppog a ló patája.

– Ez a történet vagy igaz, vagy nem. Anyádtól hallottam. Inkább nem igaz. A természetől el kell távolodnunk ahhoz, hogy lássuk. A két éves gyermek még maga is természet, ezért nem lehet emléke arról, amit természetnek nevezünk. Szerényen és óvatosan kell bánni azokkal a szent misztériumokkal, amelyek meghaladják képességeinket

– A felnőttektől hallottam.

– A felnőttek szeretete ruhazza fel a gyerekeket ilyen csoda történiakkal. Általában szeretik a felnőttek a gyerekeket, pedig nincsen kegyetlenebb, mint a gyermek. A gyerekek feszülő figyelemmel építik homokváraikat, hogy aztán egyetlen rúgással szétrombolják. Mi leszel, ha nagy leszel?

– Jó ember leszek.

– Az jó. Ámde jó nevelés kell hozzá. Csakis a nevelés űzheti ki a gyerekekből a velük született rosszat. Hozd ide azt a piros dobozt arról a toalettsztról.

Fejmozdulattal is jelezte az irányt, ezért hamar felismertem a bűrt, noha ilyen még püspökladányi, úri házakban sem láttam, csupán könyvekben olvastam létezésükről.

Lassan mentem a háromszárnyú, kecses asztalkához és megállottam pillanatig mellette, hogy a lehető legtovább érezzem a közelségét.

A piros dobozt felnyitotta a Hölgy és kínálta, hogy vegyek belőle cukorkát. Vettem, de rögtön bántam, annyira seízű és konokan kemény volt. A Hölgy is bekapott egyet s miközben megjáratta a szájában, a doboz külsejét vizsgálva kérdezte:

– Honnan van az a rengeteg könyved, amiket olvasol?

Soroltam, hogy egykori tanítóm könyvtárában és társaságában művelődök. Általában is beszélhetnék ott thoni viszonyaimról, strandról, úri barátokról, de láthatóan hamar megszűnt a Hölgy érdeklődése.

Elkomorult, keskenyre húzott szeme pedig résen álló bizalmatlanságot fejezett ki. Nem rám nézett, amikor újra megszólalt, hanem félre, a képzeletében odarendelt valakire. Feltevésém szerint anyámhoz kapcsolódott gondolatvilága. Nyilván hatása alatt volt még az iménti jelenetnek, avagy ki tudja, milyen más emléke torlódott fel. Három gyűrű lötyögött vékony ujjain s idegességében mindet forgatta.

– Egy anyának két élete van. A magáé, meg a gyereké. Ha éntőlem szívességet kérnek, vagy megadom, vagy nem, de szívesség helyett tanácsot adni nem tudok. Az élet abszurd abban az értelemben, hogy nincs kozmikus cél. – Váratlanul felkiáltott: – Ne a papucsomat bámuld, hanem arra figyelj, amiről beszélek!

Nem a papucsát néztem. A zöld huzatú heverőre dobott holmik között női fehérneműnek látszó darabokon akadt meg a szemem. Egyszer elfordultam, de kétszer vissza.

– Qu'est-ce que c'est? Mi ez? – kérdezte enyhébb hangon, miközben kézbe vett az asztalkáról egy könyvet, amit kinyitott és elébem tartott.

Némán pislogtam, ő pedig tovább lapozott és tovább magyarázott.

– Mes enfants, il faut absolument écrire vos lettres de nouvel an; il est grand temps, vous êtes presque en retard – mondta szépen zengetve-bongatva a hangokat, majd magyarra fordította a francia szöveget: – Gyerekek, itt az ideje, hogy írjatok újévi levelet, nagyon is itt az ideje, már majdnem elkéstetek vele.

Tetszett neki, amit csináltunk, mert kuncogott, aztán egy piros ceruzával aláhúzta a könyvben a felolvasott részeket és még egy hosszú mondatot megjelölt. Ezt is felolvasta, azután lefordította.

– La ferme! Tout est propre en ordre. Dans une mare immense des canards nagent avec leurs canetons. Les lapins sont drôles. A tanya. Csinos tanya. Minden tiszta és rendes. Egy tóban már úszkálnak a kiskacsák. A nyulak furcsák.

Becsukta a nyelvtan könyvet és felém nyújtotta.

– Neked adom. Az aláhúzottakat megtanulni, és ha már tudjuk, jelentkezzünk. Minél többet és minél többfélét kell tanulni. Vizontlátásra, fiatalember.

107.

Bulgáriába utazásom előtti héten ötlött eszembe, hogy ellátogatok Göböljárásra. Az 1943-ban ott élvezett nyaralásom óta nem jártam arra. A Szabad Föld című parasztújság rangos munkatársaként megszabhattam időnként úti céljaimat és elhatároztam, hogy megajándékozom magam ezzel a nosztalgia úttal. Nem akartam élményeimről beszámolót írni, csak a magam számára gyűjtöttem csokrot a valóság mezei virágaiból. Utóbb azzal is menthettem tetteimet, hogy nem is lett volna újságba kíváncsozó „pozitív” mondanivalóm.

Amiként Magyarországon mindenütt, itt is felosztották a nagybirtokot 1945-ben, pár év múltán pedig termelősövetkezetté szerveződött a homokban fuldokló kisparscellák zöme.

Külsőleg alig változott valami a tanyában. Széttérülve lapultak a hosszú cselédházak, mögöttük istállók, szekérszínek, aklok, hodályok, takarmánykazlak. Fehér falakkal és piros cseréptetővel virított a központi épület. Ennek egyik végében volt hajdan szüleim szolgálati lakása, mellette lévő ajtón a tanácskozó terembe lehetett jutni, következő a raktárba nyílt, azon túl pedig az irodai munkáknak szolgáló helyiség vasalt ajtaja feketéllett. Most is hasonló volt a felsoroltak rendeltetése.

A központi épület közelében álló, egykor emeletes palota mostanra rommá lett. A tetejét, és építkezésre használható egyéb anyagát széthordták.

108.

Ismét felvillant Devecseri Gábor grand-seigneur szállodája, feltöltve sok földi jóval, de én is rá akadtam burgaszi szállodámban a minapon egy üveg konyakra!

Ezzel majd én dicsekszem el neki.

Ámde rögtön meg is borzongatott ez az emlékezés. Esméletlenségig leittasodtam, beütöttem valahová a fejemet, azután elájultam, vagy elaludtam. Penkó és Nikifor találtak rám a következő napon és kórházba vittek. Az orvosi gyógyeljárás mellé rendőri vizsgálat is társult. Botránnyá dagadt az ügy, amiről írásbeli vallomást, vagy affélet kívánnak most tőlem is a hivatalos szervek.

S ezt a tolmácsnő is forszírozza.

Hirtelen beállott ellenséges állapotunk ellenére megokoltnak véltem, hogy haladéktalanul eleget tegyek ennek az óhajának, már csak azért is, hogy ez se legyen kapocs közöttünk a továbbiakban.

Téptem egy új noteszlapot, és a tetejére firkantottam: „Jelentés”.

Éppen csonkig égett a cigarettám, ezért a fürdőszobába ügettem, és csapvízzel oltottam el a parazsat. Közben a mosdókagyló feletti tükörbe pillantottam, de rögtön be is hunytam a szemem, s ezúttal nem azért, mert nem tetszettem magamnak, hanem a múltba láttam, és azt a nézést keresztezte volna jelent vizslató tekintetem.

Tisztán láttam vissza az időben arra az eseményre, amikor burgaszi szállodám fürdőszobájában a lefolyó kagylójába tömködöm cetlijeimet. Fél éjszakán át körmöggettem rájuk gondolatébresztő rövidítéseimet, hogy majd másnap, a tengerészek tisztí klubjában az aktuális magyar helyzetről tartandó, nagy ívű előadásom folyamán puskázzak belőlük.

Egy óra elmúlása, és egy üveg konyak elkóstolgatása után azonban meggyűlöltem a cetliket. Mindet lehúztam a vécén. És ez lett az oka, hogy nem találtak egyet sem a balesetesnek minősített éjszaka után. Sem a gépkocsinkat vezetőik, tehát Penkó és Nikifor, sem a szálloda alkalmazottai, sem az idegenkezűség gyanújával fertőzött rendőrök, noha állítottam, hogy sok teleírt lapot gyártottam.

Tökéletesen törlődött ugyanis a memóriámból, hogy magam szórtam valamennyit az enyészetbe. Elemző munka nyomán felfogtam, hogy belesüppedtem híg mondanivalómba, amiképpen koldus az üres zsákba. Önbíráló indulattal pusztítottam el hamisnak érzett gondolataim csokrát, hogy köddé váljék, mint minden, ami elmosódik és nincs határa.

Ezt kell megírnom valamiképpen a tolmácsnőnek, illetve a hivatalosságnak! És akkor megszűnik az a buta gyanú, hogy megtámadott valaki a burgaszi szállodában. Valamint véget ér az ezzel kapcsolatos vexatúra.

Kopogtak az ajtón s miután kinyitottam, pincér öltözetű, bogárfekete hajú férfiú jött be. Teáskészletet, meg üvegekristályból készült, óriási hamutartót helyezett az asztalra, miközben egyfolytában tagadón forgatta kerek fejét, majd hangtalanul távozott.

Nem értettem, hogy mi szükségem lenne most a teára, hiszen vacsoraidő van. Éhes voltam, és a szomjamat sem teával kívántam oltani. Továbbra is alkohol iránt maradt erős „apetitusom”, azaz: vonzódásom.

Borítékot vettem észre a tálcán. Nyomtatott betűkkel állott rajta bolgáros nevem: DRUGARE CSAKK.

A boríték bal sarkában szintén kézzel rajzolta valaki: From Mrs. Krum.

– Ez meg ki lehet? – dűnnyögtem és felnyitottam a borítékot. Rögtön láthattam a tolmácsnő jól olvasható kézírását.

„Pro domo!

Vacsoránk elmarad, illetve későbbre tolódik, és nem is itt lesz. Előkelő vendégségbe lettünk hivatalosak. Javasolt öltözet: öltöny és nyakkendő. Indulásunk idejéről időben értesítem. Álljon készen!”

Láttam, hogy van folytatás, de ledobtam a levelet, mert számos forrásból fakadtak fél váratlan izgalmaim, s leküzdésük ellen egyszerre két cigarettából pőfékeltem volna legszívesebben, ha már amúgy is itt van ez a ménkü-nagy hamutartó!



Cage – Kurtag – Wilhelm



Amadinda – Asztali zene

Miért hozták ezt ide? Honnan tudták, hogy szükség lehet rá, ha eredetileg itt tilos a dohányzás? Direkt nekem hozták? Tudták, hogy nekem a tilalom ellenére is szabad itt cigarettázni? Feltételezték, hogy mindenképpen rágyújtok? Abban az esetben pedig ajánlatos, hogy legyen kéznél hamutartó, mert lecsökkenti a tűzveszélyt, egyszersmind növeli személyes kényelmemet, komfortérzésemet, aminek lehetséges mértékű növelése éppen olyan fontos, vagy fontosabb, mint a tűzveszély csökkentése?

S kik azok, akik mindezt végig zongorázták? Kinek a fejében születtek elsőként ezek a gondolatok?

Nem lehet más a forrás, mint a tolmácsnő. Ki ismerhet itt engem? Csak neki juthatott eszébe, hogy felül kell írni a szobámban érvényes dohányzási tilalmat. Ezt valószínűleg, sőt, bizonyosan meg kellett vitatnia illetékes szállodai tisztségviselővel. S az is lehetséges, hogy nem volt könnyű a vita. Hiszen a tilalmak mindig nagy erők, olykor pedig erőszakok által vívnak ki maguknak tiszteletet, engedelmességet, s ekként érvényesülnek. Nagyobb és fenyegetőbb erőt kell a tilalmak ellenében felléptetni, ha ki akarjuk fordítani őket sarkaikból.

Miben kulminálhatott az a nagyobb erő, amit a tolmácsnő érvényesített? Milyen érvei lehettek?

Ha mondott is egyebet, érvelése centrumában mindenképpen személyem, jobban mondva: személyiségem önsúlya állhatott. Olyan valakiként kellett engem aposztrofálnia, akinek a kedvéért – ha csupán mulékony időre is, de – lehet, sőt, kötelező megváltoztatni törvényi előírásokat.

Érvelésének ráadásul nem egyszerűen hatékonynak, hanem azonnal-hatónak kellett lennie. Talán látta lelki szemeivel, hogy a szobámba lépve rögtön rágyújtok, és nincs hamutartó a kezem ügyében, holott máris kellene. És akkor azt súgta a vezérigazgatónak, hogy inkognitóban utazó alkirály vagyok. És ez, vagy valami efféle hatott. Olyan hamis, félrevezető állítás kockázatát vállalta tehát, amiért nagy árat kellett volna fizetnie, ha lelepleződik.

Amennyiben pedig ez a levezetés helyes, több jelentős dolog következik belőle.

Elsőként az állapítható meg, hogy a tolmácsnő teljes erkölcsi és szellemi lényével szolgálatomban áll, pontosabban azok szolgálatában, akik az én szolgálatomra rendelték.

Attitűdjének ez a krédója.

Kínálkozik másodszor annak a jelenségnek a behatóbb vizsgálata, hogy ösztönösen, vagy tudatosan szánta-e cselekvésre magát, amikor felmerült benne, hogy hamutartót rendel a szobámba?

Döntésének gyors volta mindenestre arra utal: előre tudta, hogy mindenre tekintet nélkül rágyújtok, ha akarok.

Ergo: nem az az ember vagyok, aki tekintettel van mások elvárásaira, valamint nem érdekelnek tetteim következményei.

Csakhogy ez ellentmondana annak, amit én tudok önmagamról!

Lehetséges, hogy rosszul ismerem önmagamat?

Ha pedig valóban mindenre tekintet nélküli emberként viselkedtem, miért nem ütött eddig vissza ez a manner, amiként azt egy Tuli Jóska féle, önfejűsködő alak esetében természetes következménynek tételezem?

Az is lehetséges, hogy közelítőleg sem úgy működnek bizonyos ok-okozati összefüggések, ahogyan én gondolom?

Például a konokan, csökönyösen mindenre tekintet nélküli magatartás nem feltétlenül vált ki minden esetben ellenhatást, nem hordozza önmagában büntetését, hanem hol így, hol úgy alakulnak a dolgok?

Mi több: a mindenre tekintet nélküli fellépés egyenesen engedékenységet, hátrálást involvál, és aki így lép fel, rendszerint el is éri, amit akar? Behódol neki a meglepett és megriadt közeg?

Nagyon is lehet, hogy így van! Ezt most éppen a tolmácsnő és a hamutartó esete igazolhatja. Rákiáltottam az autóban s az óta úgy gondolja, jobb nem ellenkezni velem, és még jobb elébe menni feltételezett óhajaimnak!

Ő pedig rákiáltott az igazgatóra, aki ezt úgy értelmezte, hogy meg kell változtatni miattam a szállodai élet bizonyos előírásait, ha nem akar bajt okozni saját magának!

Nagy törvényszerűségek bonyolult működésének rejtelmeibe ütköztem s beláttam, hogy itt meg kell állnom.

109.

Azon kezdtem gondolkodni, miképpen készüljek a tolmácsnő által nyakkendősnék meghirdetett vacsorára?

A fürdőszobába indultam, közben emlékezetembe idéződött egy távoli mondat, ami a Petőfi Kör által rendezett sajtóvitán rögzült idegeimben. „Mindentre tekintet nélkül” – kiáltotta egyik rangos író, és taps dübörgött fel. Értették a jelenlévők, hogy roppant erejű a kijelentés! Azt az új erőt jelzi, amely a status quót fenntartó régi erőnek feszül, hogy mindenestől megsemmisítse!

Magával ragadott akkor a lelkesült pillanatot, bár a kijelentéssel azóta sem tudtam azonosulni; hiszen ellenkezik a természetembe kódolt mintával.

Vetközni kezdtem, de abbahagytam, ugyanis a tükörbe pillantva megértettem, hogy nem fűrödhettek, legalább is tapasztokkal beragasztott fejemre nem engedgetek vizet.

Kis mosakodás után komótosan felöltöztem, de a tolmácsnő által ajánlott nyakkendő helyett azt a tarka sálát gyűrtem az ingembe, az állam alá, amivel megsebzett koponyámat védtem a hideg ellen az elmúlt napokban. Ez ellenkezéseket keltett volna Pesten az én környezetemben, magam is megszólalt volna másoknál az ilyen selyemfíús módot, most azonban: ahogyan felbukkant, akként el is merült a dologgal kapcsolatos aggodalmam.

Annyi lecsapódása maradt a jelenségnek a tudatom alján, hogy azt mondtam magamnak: ejnye, de felszabadultam!

S ugyan: mitől?

Hát – attól talán, hogy nem otthon vagyok, pontosabban fogalmazva: nem is lehetek, meg nem is lehetnék otthon, ha akarnék se, mert nincsen otthonom.

Nocsak! Az otthon elvesztéséből is következhet a szabadságérzet valamilyen torz kinövése?

Avagy arról van inkább szó, hogy az elhagyott-elveszített otthonnak a fölöttünk gyakorolt ellenőrzésétől is megszabadulunk, és ezt is érezhetjük a felszabadulás egy változatának?

Idáig jutva megint kézbe vettem a tolmácsnő levelét s ráfuttatva szememet a sorokra, azt láttam:

„1./ Magyarország: „No man’s land , – azaz: senki földje. Félszáraz temetői fű nőtte be”.

Megdermesztettek a komor szavak, pláne összevetve az én henye gondolataimmal. Csak levegővétel után fedeztem fel, hogy kommentárokból olvastam, amelyekből ízelítőt küldött a tolmácsnő.

„Legtöbb változatban az a meghatározás szerepel, – hívta fel a figyelmemet, – hogy csodálatos fellángolás. Im Grunde genommen. Alapjában véve. A Szabad Európa Rádió huszonnégy órás, egyenes adásban számol be a nyugati világ elragadtatásáról. Mások úgy ítélik, hogy a baj a maga gyorsaságával megelőzte az orvoslást. A régi sebek felszakadtak. Nagy leszámolás zajlik. Szélsőséges indulatok feszülnek egymásnak, éspedig annak a jegyében, hogy pusztuljon a másik. Engem speciel nem lelkesít az olyan küzdelem, amelyben egyik fél halála a tét. Ez persze, szigorúan magánvéleményem. Amúgy pedig osztom – im grosen und grancen – azt a legmagasabb kinyilatkoztatást, amely szerint mindenki ügye függőben van a végső ítéletig. Azért csak nagyjában-egészében, mert – guter Letzt, végül is – úgynevezett gyenge ateista vagyok, akinek a számára bizonyos istenek nem léteznek.

2./ Tények:

23-án este a Rádiónál kezdődött a forr.

Tüntetőik be akarták olvasatni követeléseiket, de közjük lóttak az ÁVH-sok

24-én hajnali 2-kor Pesten voltak a szovjet katonák Ceglédre és Székesfehérvárról.

A magyar hadsereg felbomlott. Egyénenként, vagy csoportosan átszöktek a civilekhez.

A rendőrség dettó.

Vagy átadták fegyvereiket és lőszereiket a harcban lévő civileknek.

3./ Fenti tények már a Szabad Európa Rádió bolgár adásában is hallhatók. Zavarják, de fogható. Így van 1950 óta. Értelmiségiek suttognak a hallottakról. Ahová vendégségbe megyünk, ott is téma lehet, de maga ne merüljön el benne.

4./ Ennek a városnak híres folyója a Vrana, és ezt jegyezze meg. Hasonlóképpen tudjon róla, hogy a társaság, amely vacsorázni hívott bennünket: decemvirátus. Magyarul: emberi testület. Még magyarabbul: demokratikus arisztokrácia. Valaha mindannyian jobb napokat láttak. Büszkék a folyójukra és önmagukra.

5./ Azért, hogy tudja, hányadán állunk az idővel:

Kórházba mentem 22-én, maga átaludta 22-e és 23-át, most van október 24-e, este.

110.

Olyan hatalmas autó jött értünk, amilyenben Andersen Nexőt, a Nobel-díjas dán író utaztatta Hortobágyra a vendéglátó magyar kormány, 1949-ben. Onnan tudok a dolgról, hogy a kíséretéhez csatlakoztattak Debrecenben, mint ifjú novellistát és a megyei újság munkatársát.

Most én voltam a fővendég az autó hátsó lakosztályában.

Ezt nem csupán gőgös önteltségemből következően hihettem, hanem a tolmácsnő produkciójából is. Egyszerre viselkedett decensen, és tanúsított odaadó fi-

gyelmet irántam. Törődött vele, hogy huzat se érjen s általában szemmel és szóval tartott a szükséges és lehetséges mértékig. Nagy készsége és érzéke volt ehhez a társasági létezéshez.

Megerősített benne, hogy a szobámba küldött borítékon az ő asszonyneve állt, amit a szálloda portáján buzgólkodók írtak oda. Kiril Krum volt férje teljes neve. Régen meghalt, de sokan idézik, mert jó emléket hagyott magáról, főképpen a bolgár arisztokrácia világában. Későbbben többen beszélhetünk erről, de a mai este is jó alkalomként kínálkozik, hogy ennek a letűnt világnak élő maradékával ismerkedjünk.

Növekedett bennem a kíváncsiság és az éhség.

A városon kívülre autóztunk. Fák lombjaival sűrűn övezett, lámpákkal minden oldalról jól megvilágított, szép ház előtt álltunk meg. A Püspökladány határában még általam is csodálhatott urasági kastélyokhoz hasonlított. Amikor Nexóval utaztam a Hortobágy „mellyékén”, ezek már csak romokban voltak láthatók, mert a földhöz jutott parasztok szétbontották szinte mindet, hogy a maguk számára szerezzenek egy kunyhóra való építőanyagot. S a parasztok igazát védve próbáltam a kastélyok eltűntét magyarázni az öreg dán írókollegának, aki nagyon mérges volt a pusztítás miatt. Az erről szóló írásom annak idején nyomtatásban is megjelent.

Nagy terembe vezettek bennünket, amelynek a közepén ovális asztal állott, vacsorához terítve és díszítve. Tizenöt széket számoltam meg körülötte. Néhány helyen időskorú férfiak ültek, társalogtak, más időskorúak a fal mellé állított és hideg ételekkel dúsan rakott asztalok mentén sétáltak, csipegettek a szófiai állami fogadáson látottakhoz hasonló finomságokból.

–Dear Madam Krum! – kiáltott fel egy sűrű hajú, szépen megőszült férfi, és tárt karokkal közelített a tolmácsnőhöz. – My dearest! My own one! – aradozott. Össze is ölelkeztek, közben rám pillantott a bácsi és halkabban, lassabban, előbbi szavaihoz tette: – Everybody is welcome.

Vagyis mindenki legyen üdvözölve, beleértve engem is.

A magas hangra mások is felfigyeltek és tódultak Mrs. Krumot köszönteni.

Örömtől hevült a tolmácsnő is.

Ez az egyébként szürkének mutatkozó asszony most parádés dámát alakított. Szerény jóváhagyással fogadta a hódolatokat, miközben ügyesen keltette azt a látogatást, hogy ő hódol környezetének.

Sima szoknyájához azt a finoman csipkézett blúzt viselte, ami a rilai kolostorba látogatásunk alkalmával volt rajta. Most is úgy tűnt nekem, hogy rossz a szabása ennek a blúznak, mert akként indult időnként a hölgy keze, mintha melltartója pántján akarna igazítani, noha nem lehetett sok gondja azzal a ruhadarabbal, s akár el is nélkülözhetette volna, hiszen a vékony testalkat okán alig volt annak funkciója.

Nyakában az a brazil ónixból faragott medál ringott-reszketett, amit szintén az említett utunkon láttam. Ingeret éreztem akkor, hogy legénykorom nőhódító módján megérintsem, tanulmányozzam azt a féldrágakövet, meg a környékét, és már bizsergett is ujjaim bögyében a pimasz elszánás, de utolsó pillanatban visszatartott önfegyelmem, riadalmam, vagy józan eszem.

Mosolyogtam azon a gondolatomon, hogy senki nem tudhatja, mi jár a fejemen. Természetesen most elképzeltető sem volt a medál érintése, csupán az ötlet emléke érintett meg.

Annak ellenére, hogy bátran közszemlére tette őszülő haját, megújhodottnak, testileg-szellemileg felfrissültnek, fiatalosnak tetszett. Időnként mintha érzékiség villant volna meg a tekintetében, vagy valamely mozdulatában, miközben tiszteletet parancsoló maradt az egész emberi jelenség.

Narancsot, fahéjat idéző illat lengte körül.

Fiatalemberek tálcára tett italokkal sétáltak s a vendégek vettek is magukhoz rendesen. A kezdetben szorító jellegű ünnepélyesség oldódni kezdett, hangosodtak a szavak, itt-ott nevetés, kiáltás tört fel.

Magam is két pohár tömény alkoholt nyeltem, olyan gyors egymásutánban, hogy reményem szerint a vendégekkel elfoglalt tolmácsnő nem vehette észre.

Rosszul reménykedtem, mert még szopogattam az ampulla utolsó cseppjeit, amikor hozzám hajolt, és éppen imént a tollam hegyére tűzve magasztalt méltóságos érzékiséggel a hangjában azt súgta, hogy ráérősebb tempóban vessek ágyat az itálnak.

Amúgy egyébként füttyültem volna rá, hogy mit szól italozási úzusaimhoz. Pár órával korábban éppen azon dühöngtem, hogy gúnyolódni merészel, csúfot próbál üzni a tütü iránti vonzalmamból. Nem tudván türtöztetni magam, akkor teljes erőmből kiáltva figyelmeztettem erre a vétségére.

Altatjuk az ügyet, de megfelelőbb időben bizonyosan visszatérünk rá.

Jelenleg szigorúan ügyeltem, hogy alkalomhoz illő legyenek, ezért az itallal együtt lenyeltem a mérgeimet is.

Szakállas ember furakodott Mrs. Krum elé, és kezét csókolt neki.

– Erről az elvtársról azt kell tudnia – fordult felém felderülten a tolmácsnő, – hogy ő doctoring of wine. Magyarul borszakértő, de bolgárra úgy is fordítható, hogy borhamisító. Ő az itteni borüzem vezetője. Látja, mégiscsak összehoztam magukat!

111.

Elhelyezkedtünk az asztal mellett, és csendes csörömpöléssel kanalazni kezdtük. a már ott gőzölgő levest.

Majd, miközben összeszedgették a megüresedett leveses tányérokat, szólásra emelkedett a Madam Krumot elsőként köszöntő férfiú, és most mindenkihez fordulva, üdvözlő beszédet tartott. Az volt kezdetben a jelszavuk, hangoztatta, hogy Fiat Justicia, Pereat mundus! Ezt a tolmácsnő úgy fordította nekem: legyen igazság és vesszen a világ! Ezt azonban ma már elégtelennek és pontatlannak tekinti az itt ülők által alkotott decemvirátus, szögezte le a szónok. Megfelelőbb változaton dolgoznak.

Közbe kiáltotta valaki, hogy az emberarcú szocializmus emberi arcát kell megmutatni, mert azt még senki sem látta!

Az volt a szónok replikája, hogy bár nem szocialista, de igazi emberi arcot készülni megidézni.

Előadta, hogy a Hitlerrel szövetséges királyt arra akarták rábírnai a második világháború kritikus időszakában, kössön különbékét az angolokkal. „Miképpen tehetném, tárta szét kezeit a király, mikor a népem oroszbarát, a hadseregem németbarát, a királynő olaszbarát, egész Bulgáriában egyedül én vagyok angolbarát”.



Markus Stockhauen és Tara Bouman



Nicholas McGegan

Mindannyian derültünk és szerettük a szegény, szorult helyzetbe került, egykori királyt.

Taps viharzott fel alighanem azért is, mert az ügyes felszolgálók gyorsan telehordták az asztalt boroskancsókka és csilingelő poharakkal. Általános koccintás kezdődött.

Még magasabbra hágott a hangulat, amikor bejelentette egy másik szót vivő, hogy ebben az évben is maguk között üdvözölhetik B. Fidanka szófiai művésznőt, aki huszonegy húros hárfán ad elő.

Egy kicsiny színpad előtt szétlebbent a függöny és ott ült hangszerrel mellet a mosolygó művésznő. Középkorúnak gondoltam. A taps és hangoskodás erősödésével párhuzamosan mindinkább engedett nagyesztélyi ruhába merevített, ünnepi tartásából, szabadon kezdett nevetni barna szemével és pirosuló szájával. Sötét haja fürtökben göndörödött a homlokán és mezítelen nyakán, ahol egybeolvadt azzal a csipkefodorral, amely feszes blúzáat szegélyezte.

A közönségre sugárzott, csillogó tekintetéből a biztatás, a hála és a jutalom ígéretét olvashattam ki.

Pengetett zenéjéből viszont semmit nem értettem, de nagyon adtam az áhítást.

Igazán szépnek láttam ellenben a hullámszó-vonagló mozdulatsort, aminek révén ölelkezett a hölgy a hangszerével.

112.

A házi zene után hasonlóan felséges, különféle húsokat kaptunk.

„Feast for the gods” – súgta a tolmácsnő.

S az isteneknek való lakoma után az asztalról el nem fogyó sopszka saláta, valamint a jó borok társaságában folytatódott a határok nélküli diskurzus.

Szó esett egyebek mellett arról, hogy azért nehéz a népeket kormányozni, mert az érdek sok nyelven beszél és nagyon sok alakban nyilvánul meg,

Valaki azt állította, hogy a diktatúrába belefáradt magyar polgárok az anarchiába menekültek.

Cáfolták egyszerre ketten is. Azt a lenini gondolatot idézték, hogy a forradalom a legnagyobb rend. Úgynevezett békeidőben mindenki mindig máshol van, mint lennie kellene. A forradalom rántja rendbe a ténferegve tántorgó sokadalmakat.

Kerekded előadást hallhattunk arról, hogy testünk nedvei rendezett és szabályozott körforgást végeznek s mindez akaratlanul és észrevétlenül alakítja személyiségünket.

Arról is hangzott el tájékoztatás, hogy a szocialista tábor jelenlegi, 1956-os költségvetésének minden harmadik forintja és levája világháborús készülődésre megy el.

Madam Krum férjét tömör tószóban méltatták. A szónok egy mondatát megjegyeztem. „Nem ismertem embert, aki tisztább meggyőződéssel szolgálta azokat, akik a hóhérai lettek.”

Felzaklatott a gondolat, és szereplési vágyam támadt. Kérleltem a tolmácsnőt, segítsen, hogy én is tószót mondhassak.

Mielőtt azonban díszesre tervezett szavaimmal magamtól előhozakodhattam volna, kicsi termetű, de nagyra nőtt indulattal rendelkező ember készített meg-

szólásra. Arról beszélt, hogy bécsi riporternek nyilatkozott neves magyar író, és azt állította, hogy az események olyan sorozata indult el Budapesten, amelynek során a fasizmus minden üledéke felkavarodott. A riporter úgy kommentálta ezt a véleményt, hogy igazodás a Rákosi-rendszerhez.

– Maga miként kommentálja? – szegezte egyenesen nekem a kérdést.

Változatlan fordítói modorában, de halkabban hozzátette az okos tolmácsnő, hogy szerinte ne válaszoljak, illetve olyat mondjak, mintha semmit mondanék.

Töprekedő arccal, szinte suttogva nyilatkoztam, hogy ködben a testek, haragban a gondok látszanak nagyobbak, márpedig a magyar glóbusz felett most harag és köd kavarg.

Nagy csend lett.

Percnyi szünet után az előbbinél is komorabb, egyben ájtatosabb hangon suttogtam:

– Akármi vár otthon, hazavágyom.

Ha magvában igaz is volt, amit mondtam, tremolóban előadva hamis pátoszt sugallt, és nem is illett ide.

Szabadulni akartam érzelgőssé nyomorodott modoromtól és az általa érezhetően kiváltott zavartól, megilletődöttségtől, ezért harsányan felkiáltottam:

– Kegyeletjéül fogadott ma engem Fortuna, mert abban a kiváltságban részesítette, hogy köszönetemet nyilváníthatom a jelenlévő méltóságoknak a nagyon megtisztelő meghívásért. – Végighordtam játékosra nyílt tekintetemet a körben álló öregeken és kinyújtottam a karomat feléjük. – Kapcsolatba lépett azonban önökkel is ma Fortuna, amennyiben bájitala révén rávette önöket, hogy engedjenek ízlésük szokott és magas színvonalából csak a mai estére, és ültessenek maguk mellé, távolról sem egyenrangúként, hanem csak úgy, mint költöző madarak elhulló tollát szokás kalap mellé tűzni.

Zaj, nevetgélés márványozta át a csendet.

Olyan magasba emeltem a hangom, akárha vásári kikiáltó lennék.

– Gyönyörűség marad számomra ez a mai este az elhangzott szavakkal, az ételek ízével, a borok zamatával, és a felcsendült muzsika hangjaival együtt! Örömmel híresztelem honfitársaimnak, ha egyszer hazakerülök, és bizonyosan hazakerülök, hogy kiknek a társaságában mulattam magam Bulgáriában ezen a szép estén, miatt otthon vérrel írják a mai napot, és e percekben is hőstettek és gaztettek vannak születőben?

Nekihevült hangok harsogták, hogy „Ne vándoroljon!” Azt a szót is kiáltotta valaki: „Franchise!” A tolmácsnő úgy fordította: jogosság, igazolás, mentesség, vagy efféle. „Maradjon itt Bulgáriában! Úgy élhet majd közöttünk, mint Krisztus ölében!”

Magasra emeltem a kezemet és amennyire még tudtam, a hangomat is.

– Mindenemet odaadtam volna, ha azon múlik, hogy ez a ma este így sikerüljön! Mindent nagyon köszönök!

Enyhén szédültem az italoktól is, meg saját szövegemtől is.

Illeszkedő, törleszkedő, galád rókabeszéd volt, mondtam magamnak.

A tolmácsnőnek köszönetet motyogtam, valamint, hogy nem akarom tovább farsztani, és egy lunátikus módján elindultam távolabbi helyek felé. Amennyire percekkel korábban az embersűrű közepébe akartam kerülni, annyira vágytam most kifelé belőle.

Sebesen leküldött ital után rögtön ízlelgetni kezdtem a következőt, miközben mé-lázgatva nézelődtem erre-arra.

S egyszer csak összeakadt a tekintetem a hárfa művésznőjével. Zavartan elkap-tam a fejem, de kis idő múltán sandán visszanéztem, és újra találkozott a pillantá-sunk.

Az ovális asztal egy távolabbi pontján fedeztem fel. Magas volt mögötte a szék támlája, de nem dőlt neki, hanem kihúzott derékkal ült. Olyannak tetszett így, mint serdülőkorú leányka, akivel begyakoroltatták az illedelmes ülésmodot.

Arról viszont – mintha – soha nem kapott volna okítást, hogy toladó férfite-kintetek elől rejtezkednie kell.

A normális nézés kívánalmát messze felülmúlva akasztotta tekintetét az enyémbe és ott tartotta, mintha soha nem akarná elvenni.

Gyakorlatom volt a nőkkel való szemezésben, de most megállt a tudományom. Komolyan kezdtem figyelni a nőt.

Ki akartam fürkészni, hogy mit csinál voltaképpen?

Megtekint, vizslat, szemlél, bámul, felmér, beazonosít, megjelöl engem?

Lehet, hogy nem is engem néz, hanem befelé néz, töpreng valamin?

Nem lát idáig?

Mentett már ki nehéz helyzetekből a vakmerőség. Ha nem temetett romjai alá, mindig tudtam húzni belőle valami hasznot.

Kézbe vettem egy tele poharat, körbesétáltam az asztalt, megállottam a mű-vész előt, bokáztam és az asztalon lévő poharához koccintottam az enyémet.

Csoda történt. Rám nevetett, mint amikor kisüt a Nap. Nevetett piros szája, csil-logtak szép szemei és táncoltak göndör hajtincsei mezítelen nyakán és vállán.

Az új helyzethez illően teljesen átalakította arcát s még testtartásán is lazított. Övéhez koccintottam a magam poharát, fenéig is ittam, azután lehajoltam az ölé-ben tartott kezéhez, és csókot nyomtam rá.

Ismét felnevetett és szaporán pergő nyelvvel mondott is valamit, de természe-tesen nem értettem.

Annál beszédesebb volt, hogy a megcsókolt kezével félre nem érthető jelzésként, megszorította az enyémet.

A szeme is beszélt. Szerintem azt mondta: „Tedd meg, amit akarsz, többet kapsz érte, mint gondolnád”.

Cselekvési vágy sarkallt, de nyelvismeret nélkül tehetetlen voltam. Támadtak ugyan ötleteim, de ezek végül nem kínáltak marokba illő, és a nyilvánosság előtt megengedhető fogást.

A nyilvánosságot kizárva ellenben többre jutottunk!

Úgy tartottam elé behajlított karomat, mintha táncparkettről akarnám lekísérni azon a módon, ahogyan tánciskolában tanították. Rögtön belém is karolt és kisé-táltunk a házból.

A hajnali égbolt körös-körül felhőtlen volt, a csillagok kialudtak, keleten rózsá-színű derengés látszott.

Rövid sétánk során újabb eszményi megvalósulását élhettem át annak a pazarló természeti jelenségnek, amikor olyan fokra hevülnek a szenvedélyek, amely hőfokon már megszűnnek a fél érzések.

114.

Hazafelé ugyanabban a nagy autóban utaztunk. A művésznő is jött velünk, mert a mi szállodánkban helyezték el a vendéglátók.

A két hölgy szemben ült velem. Némán utaztunk hazáig. Azon gondolkoztam, vajon mit csinálna a helyemben Marx, vagy Lenin, ha külföldön utazgatva kapja az országában kitört forradalom hírét?

Miután a szálloda portáján kézhez kaptuk kulcsainkat, a művésznő cselesen magasba lengette, és mutatta szobája számát.

Előbb saját szobámba mentem és hosszan hallgattam szívem dobogását. Azután elszántan kiléptem a folyosóra, elővakodtam a keresett ajtóig, amely félig megnyitva várt.

(folytatása következik)



Lakatos György